

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *J. A. Göth.*
 Härad: *Uppvidinge* Adress: *Borås*
 Socken: *Ijösås* Berättat av: *Densamme*
 Uppteckningsår: *1937.* Född år *1869* i *Karvud, Ijösås.*

Uppteckningen rör *Karvudling (prax i H. B. 10.)*

Skriv endast på denna sida!

11 sid.

✓ Landskap: Småland Upptecknat av: J. K. Häth
 Härad: Uppvidinge Adress: Bräns
 Socken: Sjörås pastorat Berättat av:
 Uppteckningsår: 1937 Född år 1869 i Kärred Sjörås

Uppteckningen rör Skafredding

Upp i min hembygd oddades det både vit
 och svart havre. Ibland köpte bönderna
 från Lidboholm = Ön. jag är hemligen räken
 på att det var en ramma rott som od-
 lades av bönderna, men räken var den
 att havren blev förgämnat = appleten,
 när han odlades länge på ramma jord.
 Både den som köptes från Ön och som od-
 lades av bönderna kallades Svenskhoppe
 en rott med långa korn och borst i
 ändan. Senare kom en rott som hette
 Frostiger, det utbalades så och den hade

horkare och tjockare korn. Den egentliga hav-
ren som bänderna kunde lita på var
Spethavren med långt, smalt korn. Den
gick nog bäst där uppe och användes till
härkfoder huvudsakligen. Till bröd användes
Prabsteier därför att den var mindre best.
Det fanns också en mycket delig vart-
havre. Ungefär 1880. fanns det en bonde
i Kärred som nere vid Kalman köpt
en sakt varthavre som gick under
namnet Klaskhavre. anlagligen därför
att kornen sakt täkt, i klase. Den var
för rechen mycket lik den nuvarande
plynshavren. Den gav fyrdubbel kärnskud
och minst tredubbel kalmskud mot
de gamla sorterna, men kunde ej an-
vändas till bröd. Flera sorter fanns

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

det inte häruppe innan klövern började odlas på 80 talet. Havren var sträckt på den tiden, beroende på att den odlades på de magraste jordarna. När de började gödsla blev det liggröd av alla de gamla sarterna, men kärnan blev inte bättre. — Då fanns det en rågröd som gick under namnet Svivaråj, den såddes på Smekfällorna = Svedjelanden och gick inte ut = den övervintrade bra, men vid den tiden kom det en ny rågröd som gav mer men som inte var fullt i hårdig. Kararågen.

Skriv endast på denna sida!

Råg.

Det var alltid ondt om gödset på den tiden
 och sålles bleo havren bra heller. I regel
 sådde man havre på åkern sommaren
 innan man lade åkern i träde = Öträs.
 Då röj man ut det sista av muren i
 åkern, ty nu skulle han ju vila sig
 en sommars och derutom ansågs det
 vara lättare att få bort ogräset
 ur en mager åker. Några fanns ju redan
 då, som hade någon liten markbit od-
 lad och på den såddes alltid havre
 såvida den ej var "igenod" = insödd med
 någon sorts gräs. De enda gräsarterna som
 såddes i min barndom var luddtåtel,
 timotej och kuybhavre. På manna var
 luddtåteln bäst, men dålig var skörden.
 Ibland såddes havren tillsammans med vär-

Havrejorden.

4

Gräsarter.

Blandriåd

Landskap: Upptecknat av:
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: Född år i

5

Uppteckningen rör

råg = Råjbläms = Rågländ och skundom till.
 sammans med tväradigt korn = Tvärsakorn
 = Kornbläms. Als. korn och råg gick ino ihop.
 Om hörträgen gick ut på en del ställen
 där det legat stora mödrivor. så räddes
 det värrag på "boringarna" om vären
 eller och så rågländ och hackades, eller
 krattades ned med träkratta. På mone,
 räddes ofta havren på kälen, beroende på
 att monarna var dilligt ildskade d.ö.
 Annars berodde räddes på hurdan vären
 var. Fallensänhet, räddes havren så snart

Siddtid.

jorden redda se = När det gick att höra utom
 att det degade, eller klabbade. Så de var
 rädda för vinfrost räddes alltid havren
 innan sjunde veke. = 18. maj. Fannat fall blev
 halmen för kort. Men var det tidig var, räddes
 det haure både i niunde och tiunde veke.
 Det var inte precis säkert att havren var
 mogen, för att halmen vitnade. På en del
 ställen såg man när kornen böjades "gapa"
 = korn och agn öppnade sig. men räddade teck-
 net var när kärnan var kird. Havren
 skördades i regel innan all var mogen,
 beräknade på att om man väntade till all
 blev mogen, så ramlade den första in.
 Läjehavre = den havren som lagt sig. skars
 alltid med skärs och en stor del av den
 som rlad och så. Det fanns ju en hel del

Phörden.

kvinnfolk som kunde skära på den liden
och så blev det ju mycket bättre gjort och så.
Havren, liksom all råden, bands med strå.
och till havren gjordes band axen vreds
ihop, så att det blev "stubb" i båda ändar
på bandet som bands på mitten av Naken-
kärven. Men den mesta råden högs med
lil och här slogs "skäret" mot den stä-
ende råden och man hade en "Flökt" = me-
jehåje = vinge, på liarnet, som samlade ihop
stråna. I regel har alltid råden "Rökats" = rått, 5 och ring
i Råke, här. Man kotade upp en "Läkrake" = en $2\frac{1}{2}$ m
lång stö, med stöändan 35-40 cm i jorden.
den övre ändan är mycket yttig. Kring
den sattes 8. nekar, med axen upp och
om råden var lång, bands axändarna ihop
med strå. Ja hängde man på fyra nekar

Över de andra, på så sätt att man sluck
den spelings stöten tvärs igenom neken, på
midten. så ordnades de fyra nekarna i kors
så att de bildade hak över de undre nekarna.
Ibland gjordes det, Storökar med en
trave i = 24 nekar. Korset sattes i regel
på krake, krakades. Man satte upp en likadana
säckkrake, men med en knagg på, eller en pinn
igenom, c. 40 cm från jorden. Så hängdes ne-
karna på, så att stöten slacks mitt igenom
den på tvären så att de blev liggande på
varandra med axen åt samma håll, åt
våder. Det räbblat kallades också Solbröke.
Ett annat rätt, var långtraven, nekarna
sattes på stubben, med axen mot varandra
i en lång rad. Det ansågs för att vara då-
liga händer. De var ena krakar gjelas, som

sista nekens
a/ku

sista stäna

inte hade krakar till sin rid. Den sista-
neken på åkern gömdes i regel och användes
till fogeluck. den hängdes upp. för att inte
rättorna skulle äta upp den. Jag har sett
gamla käringar som tagit några av de sista
stana och höjt ned dem samt lagt till
jord. eller en sten över axen. Jag har frågat
vad det skulle vara bra för och fått svar.
- De ska ha nytta för di mä. - Eller - Feck ny-
fiken pröja tierna? - ja då vet la ingen
va då kan va bra för. Alltid undvikande.

1) Haren bars in i lakan, eller bajs, på de små
ställen. På de större kördes den i häkch
eller på flakren med häx hatten. eller
med "Läalaken" = ett grovt lakan utbrett
på spjälhatten. En person var på lant
och "flode" = laade = packade och en eller två

Tinförklaring

Sände opp. I "Sälaet" = laet = laan. var det alltid en ram "laade" det börjades med att ett par nekar lades i kors. sedan lades det nekar rundt omkring med alen uppåt = knubb = stäle. Det var mycket roligt med att packa, för rättornas skull. Om det fanns äpplen på gärdar, så lades det ned en "bale" i varje ny stäle. Tidigt på hösten började tröskningen ram alltid utfördes med slaga, av en, två, tre, eller fyra personer. I bondetiden och backstugan har jag skildrat tröskning, på vidorna 115 och följande, samt i flera av mina böcker. Tröskningen skulle i alla fall vara slut innan jul, annars var det en dålig bande. Den småländska humorn säger... Dä ä en dålig bonne, som inte har kuskat ä, ä älet upp, te jul. Det var ju en del

Tröskning

Havrens
användning

av havren som användes till att göda vris
med och en del förades hästarna med, men
det mesta åt nog folket upp. En del av det
malades i en tillramman med råg och och korn
eller bara en av de sorterna. Kanhända att
sägerna = yreterna, räddades ur. kanske inte.
Men det äts mycket havrabrö. det var tunt
och hejkt och skört. På ett läremöte 1870.

frågade presten en gammal fattig käring. - Vad
är dagligt bröd? Hon svarade. - Sundaen dräse.
= Säd och agnar tillrammans. Havsbröd var inte
nödbröd. kornbröd var för lättätit och det var
ingen "bove i alt" = styrka. blandbröd var bra
bröd och rågbröd var kalaremat, i synnerhet
för fattigt folk. Sekkebrö var herrskapsmat
och förekom i bondehem, endast vid jul
eller stora kalare.

J. Phäth
1870